

BUDGETUNDERLAG 2027–2029

Innehåll

FÖRORD	3
1. SAMMANSTÄLLNING AV FINANSIERINGSBEHOV	4
1.1 BESKRIVNING AV ANSLAGSBEHOV	4
1.2 BEHOV AV FINANSIERING 2027–2029	9
2. SCENARIER FÖR FINANSIERING AV VERKSAMHETEN	11
3. HEMSTÄLLAN	12
4. SIS MÅLGRUPP OCH OMVÄRLD	14
4.1 SIS MÅLGRUPP	14
4.2 OMVÄRLDSFAKTORER SOM PÅVERKAR SIS.....	15
5. KAPACITET OCH LOKALFÖRSÖRJNING	20
5.1 LOKALER.....	20
5.2 EFTERFRÅGAN OCH PLATSBEHOV	24
5.2.1 UNGDOMSVÅRDEN (LVU OCH LSU)	24
5.2.2 MISSBRUKSVÅRD (LVM).....	28
5.2.3 KONSEKVENSER AV UTFASNING AV PÅFÖLJDEN SLUTEN UNGDOMSVÅRD	29
5.2.4 PLATSPROGNOS JÄMFÖRT MED FÖRRA BUDGETUNDERLAGET .	30
6. KOMPETENSFÖRSÖRJNING	32
7. VERKSAMHETSUTVECKLING OCH KVALITET	36
7.1 DIFFERENTIERAD VÅRD	36
7.2 LIKVÄRDIGT ORGANISERADE UNGDOMS- OCH LVM-HEM	38
7.3 FÖRSTÄRKNING GENOM NY RESURSFÖRDELNINGSMODELL.....	38
7.4 TRYGGHET OCH SÄKERHET	39
8. SIS EKONOMI	41

Förord

Statens institutionsstyrelse (SiS) befinner sig i en intensiv utvecklingsfas. Förändringarna av myndighetens målgruppers behov har de senaste åren varit omfattande. Reformen inom den sociala barn- och ungdomsvården samt omläggningen av kriminalpolitiken genomförs i snabb takt. Detta ställer fortsatt mycket höga krav på myndighetens förmåga att varje dag säkerställa en god, trygg och säker vård, och samtidigt anpassa verksamheten utifrån nya förutsättningar.

Utfasningen av påföljden sluten ungdomsvård inleds i juli 2026, förutsatt att regeringens proposition om frihetsberövande påföljder för barn och unga beslutas av riksdagen. När lagstiftningen träder i kraft står myndigheten inför nya kapacitetsförutsättningar. Platsbehovet för att verkställa sluten ungdomsvård kommer successivt att minska, efter en femdubbling av antalet barn och unga som verkställer sluten ungdomsvård under tre år. Inom missbruksvården bedöms efterfrågan på platser komma att minska något. Samtidigt blir vårdtiderna för de barn och unga som behöver tvångsvård längre, och socialtjänstens efterfrågan på platser för utsatta barn och unga bedöms öka kommande år.

De senaste årens satsningar har förbättrat vårdens kvalitet, trygghet och säkerhet. Samtidigt har de medfört varaktigt högre kostnadsnivåer, vilket påverkar myndighetens långsiktiga anslagsbehov. Under 2027 ligger fokus på att trygga en god vårdkvalitet och rättssäkerhet, implementera ny lagstiftning samt säkerställa att myndigheten arbetar med den kontrollerade utfasningen av påföljden sluten ungdomsvård. Det kräver fortsatta satsningar på SiS.

Myndighetens verksamhet är central i frågan om hur samhället ska möta och vårda Sveriges mest utsatta barn, unga och personer med skadligt beroende. Att SiS löser sin uppgift är viktigare än någonsin. Myndigheten behöver tillförsäkras goda möjligheter att utföra sitt uppdrag – att stabilisera och trygga, lägga grunden till en meningsfull tillvaro och skapa gedigna förutsättningar för vård i öppnare former. Sverige behöver ett SiS som står starkt.

Caroline Oredsson
Ställföreträdande generaldirektör

1. Sammanställning av finansieringsbehov

1.1 Beskrivning av anslagsbehov

Myndighetens platsbehov minskar framåt

De senaste årens samhällsutveckling, med grov kriminalitet som går allt längre ned i åldrarna, har haft stor påverkan på myndigheten. Antalet unga som döms för brott till påföljd enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU) har femdubblats under en treårsperiod.

Brotten som begås har dessutom blivit grövre och påföljderna har blivit längre.¹ Placeringstiderna har också ökat för de barn och unga som vårdas enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Myndigheten har gjort kraftiga ansträngningar de senaste åren för att öka platskapaciteten inom ungdomsvården, bland annat i form av omställning av verksamhet från vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) till vård enligt LVU, och från vård enligt LVU till verkställighet enligt LSU.

Införandet av utskrivningsförberedande- och utslussningsplatser är ett centralt led i myndighetens arbete med att både möta ett akut kapacitetsbehov vid de särskilda ungdomshemmen och samtidigt utveckla vårdkedjan för barn och unga placerade enligt LVU eller dömda till sluten ungdomsvård. Platserna har anpassats för att passa in i befintlig struktur och verksamhet och har utformats som platser vid en öppen avdelning med samma rättsliga grund, ansvar och krav.

Arbete med att etablera så kallade konceptbyggnader har också inletts för att öka kapaciteten och ersätta uttjänata byggnader vid flera hem.

Från och med 2027 står myndigheten inför ett nytt läge till följd av förslagen om att unga lagöverträdare mellan 15–17 år istället ska kunna dömas till fängelsepåföljd och att straffbarhetsåldern tidsbegränsat ska sänkas till 13 år.² Kriminalvården föreslås i och med detta att överta huvudmannaskapet för de barn och unga som döms till fängelse.³

¹ Brottsförebyggande rådet (2026). Personer lagförda för brott. <https://bra.se/statistik/statistik-om-rattsvasendet/personer-lagfor-da-for-brott> [2026 02 20].

² Lagrådsremiss Skärpta regler för unga lagöverträdare.

³ Ju2023/02157.

Det nya regelverket föreslås träda i kraft i juli 2026. Barn och unga som döms för brott begångna före datum för ikraftträdande kommer att verkställa sluten ungdomsvård vid SiS särskilda ungdomshem. Antalet barn och unga inom den slutna ungdomsvården bedöms mot bakgrund av detta minska från och med februari 2027. Samtidigt väntas antalet barn och unga som vårdas enligt LVU öka under perioden. Ett flertal lagförslag bearbetas som kan ge stora konsekvenser på behovet och efterfrågan på platser för vård enligt LVU och utvecklingen är därför relativt osäker, se vidare under avsnitt 4.2 Omvärldsfaktorer som påverkar SiS.

När det gäller missbruksvården arbetar samsjuklighetsdelegationen med att se över ansvarsfördelning och vårdformer för personer med samsjuklighet. Delegationen ska bland annat föreslå eventuella ändringar eller kompletteringar till de förslag som lämnats inom ramen för Samsjuklighetsutredningens slutbetänkande (SOU 2023:5), och genomföra nya och kompletterande konsekvensanalyser. Eventuella förslag och förändringar i lagstiftning och vårdkedjor medför osäkerhet kring det framtida behovet av platser för klienter som vårdas på SiS enligt LVM.

Tabellen nedan visar den totala platskapaciteten uppdelat på lagrum som SiS planerar under budgetperioden. Antalet platser prognosticeras totalt sett minska. Prognosen utgår från en ny bedömning av SiS kapacitetsbehov som gjorts i februari 2026, samt en bedömning att antalet platser kommer att kunna tillhandahållas i genomsnitt per helår för perioden 2027–2029. Prognosen skiljer sig således från den i SiS kapacitetsrapport från december 2025.⁴

Tabell 1 Prognosticerat antal platser per helår och lagrum 2027–2029

	2026	2027	2028	2029
LVU	560	675	750	750
LSU	270	195	70	20
LVM	260	260	250	250
Totalt	1 090	1 130	1 070	1 020

Not: Vårdplatser för 2027–2029 baserat på SiS platsprognos från februari 2026.

Satsningar möjliggör en mer stabil verksamhet

Myndigheten genomför ett omfattande utvecklingsarbete som behöver fortsätta under budgetperioden. Stora ansträngningar görs för att stärka vårdens kvalitet, bland annat genom satsningar på ökad personaltäthet, utvecklat vårdinnehåll, utbildningsinsatser inom trygghet och säkerhet samt genomförda riskbedömningar på hemmen.

⁴ SiS Kapacitetsrapport 2026–2035, dnr 1.1.3-1538-2025.

Därtill har en ny befogenhet att hålla barn och unga, placerade i förhöjd säkerhetsnivå, i avskildhet i anslutning till dygnsvilan implementerats. Och befogenheter som gäller bakgrundkontroller, visitation av besökare och begränsning av elektroniska kommunikationstjänster har också börjat implementeras. Det har bidragit till en lugnare miljö och ökad trygghet för såväl barn och unga som medarbetare.

Vissa insatser för att förbättra boendemiljön och förnygra och anpassa lokalerna har också gjorts, även om större och mer omfattande renoveringar har fått stå tillbaka för att kunna upprätthålla högsta möjliga platskapacitet i befintligt bestånd.

Myndigheten utökar också de nationella avdelningarnas förmåga att fullt ut kunna stödja verksamheten samt säkerställa förutsättningarna för likvärdighet i den vård som bedrivs på LVM-hemmen och de särskilda ungdomshemmen. Exempelvis görs förstärkningar av myndighetens rättsliga stöd i implementeringen av ny lagstiftning, och avseende myndighetens HR-resurser för att möta det stora behovet av att rekrytera, bibehålla och kompetensutveckla medarbetare.

Satsningarna har varit nödvändiga bland annat mot bakgrund av att platser på myndighetens olika hem under perioder har behövt hållas stängda. Flera stängningar har berott på svårigheter att upprätthålla betryggande bemanning på grund av svårigheter att rekrytera och på grund av lokalmässiga brister.

De stora satsningar som genomförs har bidragit och väntas fortsatt bidra till en mer kvalitativ, trygg och säker verksamhet där ändamålsenlig vård utgår från den enskildes behov. Samtidigt medför de varaktigt högre kostnadsnivåer, vilket påverkar myndighetens långsiktiga anslagsbehov. Fokus för den kommande perioden är att upprätthålla och utveckla god kvalitet, och att ny lagstiftning kan implementeras och tillämpas på ett rättssäkert sätt. Se vidare under avsnittet 4.2 Omvärldsfaktorer som påverkar SiS.

Den föreslagna utfasningen av påföljden slutna ungdomsvård påverkar myndighetens kostnader

Bedömningarna för budgetperioden utgår från förslaget att påföljden slutna ungdomsvård börjar fasas ut från och med den 1 juli 2026, och att antalet barn och unga placerade inom den slutna ungdomsvården därför successivt minskar från och med februari 2027. Eftersom den slutna ungdomsvården är fullt anslagsfinansierad och en LSU-plats därmed kostar tre gånger mer i

anslag än en LVU-plats, leder utfasningen till en nedgång i myndighetens anslagsbehov över tid.

Samtidigt bedömer myndigheten att det är viktigt att fortsätta de kvalitetshöjande satsningar som genomförs, för att myndigheten ska kunna utföra sitt uppdrag och bedriva en kvalitativ, rättssäker och differentierad vård, att anvisa plats omedelbart i akuta situationer, förbättra boendemiljön och föryngra och anpassa lokalerna. Prognosen för platser inom sluten ungdomsvård 2027 är dessutom något högre än den som lämnades i förra årets budgetunderlag (se vidare under avsnitt 5.2 Efterfrågan och platsbehov), vilket tillsammans med bland annat högre vårddygnskostnader till följd av de satsningar som beskrivs ovan innebär ökade kostnader för myndigheten.

Mot denna bakgrund bedöms myndighetens anslagsnivå behöva stärkas.

Utfasningen av påföljden sluten ungdomsvård innebär också kostnader för anpassning, som förändringar av arbetssätt och lokaler. Dessutom uppstår kostnader för att platser i perioder riskerar att stå tomma på grund av problem med individmatchning i förhållande till säkerhetsklass, kön och andra faktorer som behöver bedömas i samband med placeringar. Myndigheten bedömer därför att det inte fullt ut är möjligt att behålla samma gruppstorlekar som idag. Mot denna bakgrund bedöms myndighetens anslagsnivå behöva stärkas ytterligare.

Se vidare under avsnitt 5.2.3 Konsekvenser av utfasning av påföljden sluten ungdomsvård.

Tidigare regeringsuppdrag ger ekonomiska effekter

Under 2025 och 2026 har SiS haft ett regeringsuppdrag att vidta de åtgärder som krävs för att öka antalet platser genom inrättande av nya särskilda ungdomshem.⁵ Regeringsuppdraget har genomförts i nära samverkan med kommuner och regioner. SiS arbete fortsätter med stöd av ett nytt uppdrag i regleringsbrev för budgetåret 2026.

För att snabbt öka kapaciteten har SiS även prioriterat att utöka antalet platser vid befintliga särskilda ungdomshem genom att etablera s.k. utskrivningsförberedande avdelningar för placerade enligt LVU och utslussningsavdelningar för barn och unga som verkställer påföljden sluten ungdomsvård. Avdelningarna erbjuder en individuellt anpassad övergång från vård på läsbar enhet till ökad öppenhet, och förväntas skapa bättre

⁵ Dnr S2025/00421, Uppdrag till Statens institutionsstyrelse att vidta åtgärder för att nya särskilda ungdomshem ska kunna inrättas.

förutsättningar för kontinuitet i skolgång, fritidsaktiviteter och samverkan med externa aktörer. Se vidare under avsnitt 7.1 Differentierad vård.

Lokalkostnaderna ökar

Ändamålsenliga lokaler och utrustning är avgörande för att SiS ska kunna bedriva en trygg och säker vård av god kvalitet. Myndigheten hyr cirka 220 000 kvadratmeter lokaler, och lokalkostnaderna utgör en betydande och långsiktig utgift.

SiS står inför stora utmaningar med verksamhet som bedrivs i ett lokalbestånd där många lokaler har nått sin tekniska livslängd och har behov av renovering och anpassning. Samtidigt har den ökade efterfrågan på platser under de senaste åren begränsat möjligheterna att genomföra renoveringar eftersom detta kräver att avdelningen som ska renoveras utryms under tiden.

Omfattande nybyggnationer, inklusive konceptbyggnader som tas i produktion från 2027, är avgörande för att långsiktigt skapa flexibla och ändamålsenliga lokaler. Utfasningen av påföljden slutna ungdomsvård ger myndigheten möjlighet att genomföra renoveringar av lokaler.

Renoveringarna minskar också risken för tillfälligt stängda platser, och akuta stängningar till följd av beslut från tillsynsmyndigheter.

Lokalkostnaderna beräknas mot denna bakgrund öka under perioden 2027–2030 till följd av omfattande renoverings- och nybyggnadsbehov. Samtidigt kan åtgärderna bidra till effektivare verksamhet och minskat personalbehov i vissa delar. Se vidare under avsnitt 5.1 Lokaler.

Ny lagstiftning ska implementeras i verksamheten

Det pågående reformarbetet inom den sociala barn- och ungdomsvården och det kriminalpolitiska området har de senaste åren varit mycket omfattande. Ett flertal kommande lagändringar och pågående utredningar bedöms påverka SiS verksamhet i stor utsträckning och medföra väsentligt utökade kostnader för SiS.

En utredning arbetar för närvarande med att göra en översyn av den statliga barn- och ungdomsvården.⁶ Myndighetens uppdrag vad gäller missbruksvården har utretts av samsjuklighetsutredningen och arbetas nu vidare med inom ramen för samsjuklighetsdelegationens arbete.⁷ Vidare planeras en proposition med bland annat förslag till en ny lag om tvångsvård för barn och unga och en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga

⁶ S 2024:01.

⁷ S 2025:00072.

barn- och ungdomsvården.⁸ En utredning har lämnat förslag på nya särskilda befogenheter och utökade möjligheter att använda vissa befintliga befogenheter⁹. Myndigheten har också ett uppdrag att utreda de praktiska förutsättningarna för att elektroniskt övervaka barn och unga i vissa givna situationer. Det är angeläget att lagstiftningsarbetet för att införa de ytterligare befogenheter som föreslagits¹⁰ fortlöper, för att säkerställa en trygg och säker miljö på SiS hem.

SiS har behov av utökade medel för implementering av ny och förändrad lagstiftning, och hänvisar till regeringens och utredningens beräkningar vad gäller kostnader. Värt att notera är att tiden för införande spelar stor roll för när SiS kostnader uppstår, vilket behöver tas i beaktande när anslag anvisas. Se vidare under avsnitt 4.2 Omvärldsfaktorer som påverkar SiS.

Avseende utredningen kring översyn av den statliga barn- och ungdomsvården är det av stor vikt att ansvar och uppdrag inom respektive del av vårdkedjan tydliggörs och preciseras för att vården av barn och unga ska ges förutsättningar att fungera effektivt och professionellt. De otydligheter som i nuläget skapar utmaningar avser bland annat hälso- och sjukvårdsinsatser, vård- och behandlingsinnehåll samt skolövergångar.

1.2 Behov av finansiering 2027–2029

SiS behöver under perioden 2027–2029 en stärkt anslagsnivå för att säkerställa att de barn, unga och klienter som vårdas får en ändamålsenlig, god och rättssäker vård samt bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan skadligt bruk, kriminalitet och socialt nedbrytande beteende. Under perioden ligger fokus på att upprätthålla och utveckla god kvalitet, säkerställa rättssäkerheten och att arbeta för en kontrollerad utfasning av påföljden slutna ungdomsvård.

Flera saker är värda att notera:

- **Osäkerheten kring SiS framtida uppdrag** innebär att myndighetens långsiktiga planeringsförutsättningar försvåras. Exempelvis gäller det utfasningen av den slutna ungdomsvården. Bedömningarna i budgetunderlaget utgår från att Kriminalvården blir ansvarig för de barn och unga som framöver döms till fängelsepåföljd, även om riksdagen ännu inte tagit ställning till förslaget. Om så inte sker behöver myndigheten ytterligare anslagsförstärkning från år 2027.

⁸ Lagrådsremiss, För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga.

⁹ Ds 2024:26.

¹⁰ Ds 2024:26.

Därtill ses den statliga barn- och ungdomsvården över, liksom myndighetens uppdrag inom missbruksvården, och flera andra lagförslag och utredningar kan påverka myndighetens uppdrag och kostnader.

- Från 2026 **ökar statens andel** av finansieringen av SiS verksamhet. Bakgrunden är utmaningar med dagens uppdelning av SiS anslagsposter, som bland annat innebär att åtgärder som uppstartskostnader för ny verksamhet, eftersatt underhåll eller nya myndighetskrav i hög grad påverkar kommunernas avgifter. Den förändrade finansieringsmodellen innebär att en större del av kostnaderna som tidigare finansierats via vårdavgifter för kommunerna istället belastar statsbudgeten. Det medför ett ökat anslagsbehov. Fortsatt utredning och dialog kring SiS finansieringsmodell behövs framgent.

Tabellen nedan sammanställer det förändrade anslagsbehovet för SiS, jämfört med den finansiering som presenterades i budgetpropositionen för 2026. SiS totala finansieringsbehov visas i nästföljande tabell.

Tabell 2 Utökat anslagsbehov (mnkr)

	2027	2028	2029
Utökad platskapacitet sluten ungdomsvård och fortsatta kvalitetssatsningar	394	197	849
Omställning sluten ungdomsvård	60	27	11
Föryngring och anpassning av lokaler	28	53	75
Implementering av ny lagstiftning	-	-	-
Totalt utökat anslagsbehov	482	278	982

Not: Tabellen visar utökat anslagsbehov jämfört med det för respektive år anvisade beloppet i budgetpropositionen för 2026.

Tabell 3 Finansieringsbehov av SiS verksamhet 2027–2029 (mnkr)

	2027	2028	2029
Avgiftsfinansierad	3 474	3 815	3 937
Anslagsfinansierad	2 875	2 482	2 314
<i>varav anslag LVU/LVM</i>	<i>1 954</i>	<i>2 146</i>	<i>2 215</i>
<i>varav anslag LSU</i>	<i>921</i>	<i>337</i>	<i>99</i>

2. Scenarier för finansiering av verksamheten

I följande avsnitt redovisas alternativa scenarier för finansiering av SiS verksamhet under budgetperioden. Anslagsbehovet i huvudscenariot presenteras i kapitel 1 och sammanfattas, tillsammans med övriga alternativ, nedan.

Alternativt scenario 1

I ett alternativt scenario 1 görs inte de satsningar på lokaler som beskrivs i huvudscenariot. Behovet av att tillfälligt stänga ner hela eller delar av avdelningar kan därför förekomma i samma eller högre utsträckning än idag. Detta innebär en ökad risk att myndigheten inte klarar av att omedelbart anvisa plats.

Alternativt scenario 2

I ett alternativt scenario 2 görs ytterligare åtgärder för differentierad vård. Det kan exempelvis omfatta mindre grupper för flickor eller ökad vård i enskildhet för klienter. Mindre grupper för flickor är särskilt angeläget bland annat mot bakgrund av att flickor har högre avskiljningstal och i högre grad rapporterar upplevd otrygghet under placeringstiden jämfört med pojkar. Förekomsten av självskadebeteende och suicidförsök är också högre hos flickor. Se vidare under avsnitt 7.1 Differentierad vård.

Tabell 4 Anslagsbehov i scenarion (mnkr)

	2027	2028	2029
Anslag i huvudscenario	2 875	2 482	2 314
Anslag i alternativt scenario 1	2 847	2 430	2 192
Anslag i alternativt scenario 2	2 910	2 517	2 302

3. Hemställen

Det finns skäl att ytterligare se över SiS finansieringsmodell och införa **fler anslagsposter** som bättre speglar ansvarsfördelningen mellan stat och kommun.

SiS verksamhet finansieras i dag genom två anslagsposter. Anslagspost 1 ska finansiera 36 procent av missbruksvård enligt LVM och ungdomsvård enligt LVU, medan resterande 64 procent täcks av kommunala avgifter. Anslagspost 2 ska fullt ut finansiera slutna ungdomsvård.

Den nuvarande modellen innebär att förstärkningar i anslagspost 1 måste finansieras till två tredjedelar med höjda avgifter som belastar kommunerna. Detta är utmanande att hantera, då vissa åtgärder som i dag belastar kommunernas budget har en svag koppling till kommunernas ansvarområden och den faktiska vården som bedrivs under innevarande år.

Mot denna bakgrund bör åtgärder som rör lokalbeståndets tekniska livslängd, och grundläggande säkerhetshöjande insatser av engångskaraktär finansieras fullt ut via anslag. Det gäller till exempel akuta åtgärder som myndigheten behöver genomföra efter förelägganden från nationella eller lokala tillsynsmyndigheter. Under 2025 uppgick SiS kostnader för sådana förelägganden till cirka 25 miljoner kronor.

Dessa förelägganden orsakas ofta av en kombination av skärpta myndighetskrav och att planerat underhåll under senare år har fått stå tillbaka på grund av hög efterfrågan på platser. När åtgärder måste genomföras akut blir kostnaderna högre än vid planerat underhåll.

Under budgetperioden planerar SiS att öppna ett flertal nya platser, bland annat i nya konceptbyggnader, se avsnitt 5.2.1. När nya hem och avdelningar startas uppstår betydande uppstartskostnader, exempelvis för projektorganisation, rekrytering och utbildning av ny personal. Dessa kostnader uppstår innan verksamheten kan tas i drift.

Uppstartskostnader uppstår även när nya platser helt eller delvis ersätter befintliga platser på grund av de utmaningar som beskrivs i avsnitt 5.1. År 2025 uppgick SiS kostnader för uppstart av nya platser till cirka 100 miljoner kronor. Dessa finansierades då via en särskild anslagspost.

SiS anser även att uppstartskostnader som följer av nya eller förändrade befogenheter avseende LVU och LVM bör finansieras fullt ut via anslag, även här är det rimligt att anse att kommuner som placerar under det innevarande

året inte nödvändigtvis ska behöva finansiera dessa förändringar innan dessa tas i drift.

SiS ser mot denna bakgrund ett behov av en utökning av antalet anslagsposter redan under innevarande år. Myndighetens finansieringsmodell bör kompletteras med fler anslagsposter som bättre speglar ansvarsfördelningen mellan stat och kommuner.

En ny anslagspost föreslås skapas för att finansiera:

- Uppstartskostnader av engångskaraktär för nya avdelningar på institutionerna. Kostnaderna omfattar bland annat utbildning av nya personalgrupper, projektledare, enhetschefer samt rekryteringskostnader. Dessutom lokalkostnader som uppstår som konsekvens av förelägganden, till exempel brandskyddsföreläggande. Kostnaderna för 2027 bedöms uppgå till 40 respektive 25 miljoner kronor. Om förslaget beviljas kan anslagspost 1 minskas med 24 miljoner kronor.
- Kostnader för nya och förändrade befogenheter, se avsnitt 1.2.

4. SiS målgrupp och omvärld

I följande avsnitt beskrivs SiS målgrupp och omvärldsfaktorer som påverkar verksamheten direkt eller indirekt.

4.1 SiS målgrupp

Barn och unga

Barn och unga som vårdas på SiS med stöd av LVU har i regel någon form av kriminalitet eller socialt nedbrytande beteende¹¹ som placeringsgrund. Under 2025 fanns kriminalitet med i placeringsgrunden för nio av tio pojkar och för tre av tio flickor. Socialt nedbrytande beteende förekom som placeringsorsak för drygt hälften av pojkarna, medan nästan samtliga flickor omfattades av detta. Ofta är orsaken för placering en kombination av kriminalitet, skadligt bruk och beroende eller socialt nedbrytande beteende.¹²

Vuxna med skadligt bruk och beroende

De vuxna med skadligt bruk och beroende som vårdas på SiS enligt LVM har ofta stora psykiatriska och somatiska vårdbehov. Cirka två tredjedelar av klienterna är män och en tredjedel är kvinnor.

Genomsnittsåldern bland klienter som är män har ökat över de senaste tio åren medan motsvarande siffra för klienter som är kvinnor är relativt oförändrad. Under 2025 uppgick medianåldern till 38 år bland klienter som är män och 32 år bland klienter som är kvinnor. Under senare år har fysisk ohälsa ökat i den yngre åldersgruppen och samtidigt har den psykiska samsjukligheten blivit alltmer utbredd och omfattande.

Den psykiska ohälsan skiljer sig mellan män och kvinnor. Kvinnor har i högre grad erfarenheter av traumatiska händelser såsom fysiskt våld och sexuella övergrepp.

Alkohol är fortsatt den vanligaste drogen och förekommer som placeringsgrund för 61 procent av klienter som tagits in under 2025. Centralstimulerande droger förekommer som placeringsgrund för drygt hälften av de intagna under 2025 medan skadligt bruk av lugnande medel,

¹¹ Placeringsorsak annat socialt nedbrytande beteende innefattar bland annat aggressivt/utåtagerande beteende, vistelse i socialt riskfylld eller olämplig miljö, eller upprepade rymningar.

¹² Uppgifterna är hämtade ur SiS klientadministrativa journalsystem (KAJ) och avser intagningar under 2025.

opioider och cannabis hör till andra relativt vanliga placeringsgrunder. Ofta utgörs placeringsgrunden av en kombination av dessa.

4.2 Omvärldsfaktorer som påverkar SiS

SiS uppdrag förändras

SiS uppdrag är föremål för flera utredningar som påverkar myndigheten under budgetperioden 2027–2029. Den statliga barn- och ungdomsvården ses över och så även myndighetens uppdrag inom missbruksvården. Därtill pågår flera utredningar som påverkar SiS uppdrag och befogenheter, se vidare nedan.

Osäkerheten kring SiS förändrade och framtida uppdrag innebär att myndighetens planeringsförutsättningar för budgetperioden 2027–2029 är oklara. Eftersom SiS inte har kännedom om hur verksamheten för budgetperioden påverkas i alla avseenden baseras bedömningarna i budgetunderlaget från kända förutsättningar.

Grövre brottslighet

Brottsligheten i samhället blir allt grövre och går nedåt i åldrarna. I synnerhet har antalet barn och unga som deltar i grov våldsbrottslighet ökat kraftigt. Statistik från Åklagarmyndigheten visar att antalet inkomna brottsmisstankar gällande våldsbrott som begåtts av barn och unga under 18 år ökade med 30 procent mellan 2017 och 2024. Preliminära data för 2025 tyder på att trenden av kraftiga ökningar från år till år har avtagit, även om den fortsatt pekar svagt uppåt.

Även misstankar riktade mot ännu ej straffmyndiga barn under 15 år, har ökat kraftigt. Framför allt har antalet misstankar om mord och dråp som begåtts av barn mer än tiodubblats mellan 2017 och 2024.

Den ökade våldsbrottsligheten i samhället återspeglas i SiS verksamhet. Exempelvis har antalet barn och unga som verkställer påföljden sluten ungdomsvård femdubblats på tre år, från cirka 50 vid årsskiftet 2022/2023 till cirka 260 vid årsskiftet 2025/2026. Verkställighetstiderna på SiS ökade kraftigt mellan 2022 och 2023 och har därefter varit relativt oförändrade. Under 2025 uppgick den genomsnittliga verkställighetstiden på SiS till 13,5 månader.

Sammantaget har utvecklingen med bland annat grövre brottslighet och skärpta straff för barn och unga (se nästa rubrik) lett till en ansträngd situation vad gäller SiS platskapacitet och det kraftigt ökade behovet av fler platser för de barn och unga som verkställer sluten ungdomsvård.

Lagändringar och pågående utredningar som påverkar SiS verksamhet

Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård¹³ ska göra en översyn av den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation. Utredningen ska lämna sitt betänkande senast den 11 augusti 2026. Utredningens förslag om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården skulle kunna leda till ökade kostnader för SiS.

I ett utkast till lagrådsremiss föreslås att LVU ska ersättas av en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga och en ny lag om särskilda befogenheter för den statliga barn- och ungdomsvården med förslag på ikraftträdande 1 januari 2027.¹⁴ Lagförslagen förväntas medföra ökade kostnader.

I promemorian Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem – slutredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter¹⁵ lämnas förslag om att SiS ska få flera nya särskilda befogenheter och utökade möjligheter att använda vissa befintliga befogenheter. Det är befogenheter som myndigheten efterfrågat och som kan bidra till både ökad trygghet och bättre kvalitet i verksamheten.

Tabellen nedan visar en sammanställning av de befogenheter som har föreslagits i olika departementspromemorior¹⁶, och aktuell status. SiS har hittills anvisats medel för att införa de nya befogenheterna rutinemässiga kropps- och rumsvisitationer på hemmen, möjlighet till kroppsvisitationer vid transporter, och möjlighet till avskildhet av ordnings- och säkerhetsskäl.

Tabell 5 Översikt befogenheter

Föreslagen befogenhet	LSU	LVU	LVM
Utökade befogenheter på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2023:20)			
Indelning i säkerhetsnivåer	Implementerad	Implementerad	Ännu ej beslutad
Generella begränsningar för användning av EKT kopplat till säkerhetsnivå	Implementerad	Implementerad	Ännu ej beslutad
Krav på att kommunikation sker via utrustning som tillhandahålls eller godkänns av SiS kopplat till säkerhetsnivå	Implementerad	Implementerad	Ännu ej beslutad
Utökade möjligheter till individuella inskränkningar i EKT	Implementerad	Implementerad	Ännu ej beslutad

¹³ S 2024:01.

¹⁴ Lagrådsremiss, För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga.

¹⁵ Ds 2024:26.

¹⁶ Ds 2023:20, 2024:7 och 2024:26.

Tydliggörande avseende inskränkningar av besök	Implementerad	Implementerad	Ännu ej beslutad
Beslutens giltighetstid avseende inskränkningar av EKT och besök förlängs från 14 dagar till högst 30 dagar.	Implementerad	Implementerad	Ännu ej beslutad
Bakgrundskontroll av EKT-kontakter och besökare	Implementering pågår	Implementering pågår	Ännu ej beslutad
Kroppsvisitation av besökare	Implementering pågår	Implementering pågår	Ännu ej beslutad
Avskildhet vid dygnsvilan – En delredovisning angående frågor om Statens institutionsstyrelses särskilda befogenheter (Ds 2024:7)			
Avskildhet vid dygnsvila	Implementering pågår	Implementering pågår	Ej aktuellt*
Ökad trygghet och säkerhet på särskilda ungdomshem och LVM-hem (Ds 2024:26)			
Avskildhet av ordnings- och säkerhetsskäl	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad
Utökad möjlighet till kroppsvisitation på ungdomshemmet/LVM-hemmet	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad
Kroppsvisitation utanför ungdomshemmet/LVM-hemmet	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad
Utökade möjligheter till rumsvisitation	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad
Allmän inpasseringskontroll på ungdomshem med förhöjd säkerhetsnivå	Ännu ej beslutad	Ännu ej beslutad	Ej aktuellt*
Elektronisk övervakning inom ungdomshemmet	Ännu ej beslutad	Ej aktuellt*	Ej aktuellt*
Elektronisk övervakning vid vistelse utanför ungdomshemmet	Ej aktuellt*	Ännu ej beslutad	Ej aktuellt*

Not: *) Ej aktuellt innebär att till exempel att förslaget inte lämnats och att det därmed inte finns något beredningsunderlag.

Om den föreslagna lagstiftningen, som för närvarande bereds av regeringen, leder till beslut kommer SiS kostnader att öka.

Skärpta straffskalor och utökade möjligheter att inleda brottsutredningar när barn under 15 år är misstänkta för grova brott förväntas påverka ungdomsvården och ställa nya krav på myndigheten under kommande år. I ett utkast till lagrådsremiss föreslås att straffbarhetsåldern för vissa allvarliga brott tidsbegränsat ska sänkas till 13 år med ikraftträdande 3 juli 2026.¹⁷ Detta innebär att ännu yngre barn än vad som nu är fallet kommer att genomgå långdragna rättsprocesser och perioder av att vara frihetsberövade.

¹⁷ Lagrådsremiss, Skärpta regler för unga lagöverträdare.

När alternativet är att placera barn och unga i häkte under utrednings- och häktningstiden har SiS i dagsläget ofta bättre möjlighet att erbjuda en sammanhållen skolgång och tillgång till gemenskap. Idag vårdas många unga i åldern 15–18 på SiS i väntan på rättegång, och beroende på kommande lagstiftning och praxis inom rättsväsendet är det sannolikt att så även blir fallet för brottsmisstänkta 13- och 14-åringar. Det är även tänkbart att socialtjänsten i större utsträckning nyttjar den säkerhet och möjlighet till begränsningar som en placering vid SiS innebär i ett preventivt syfte, när barn och unga i högre utsträckning riskerar frihetsberövande påföljder.

Trots att vissa barn som tidigare skulle ha vårdats på SiS efter att ha begått ett allvarligt brott kan komma att dömas till fängelsepåföljd kan lagändringarna komma att innebära fler placeringar enligt LVU, vilket kan komma att innebära kostnader för SiS.

En utredning pågår med uppdrag att se över stödet till avhoppare från organiserad brottslighet¹⁸. Uppdraget ska redovisas senast 6 november 2026. Beroende på vad utredningen kommer fram till kan eventuella förslag påverka SiS och medföra ökade kostnader.

En särskild utredare har fått i uppdrag att se över vårdkedjan för den sociala barn- och ungdomsvården och föreslå hur en nationell stödfunktion för placeringar kan utformas och organiseras¹⁹. Utredningen ska lämna sitt uppdrag senast 16 oktober 2026. Förslagen kan förväntas leda till ökade kostnader för SiS.

Även de förslag som lämnas av Utredningen om stärkt barnrättsperspektiv i LVU i slutbetänkandet Rättssäker samhällsvård för barn och unga (SOU 2026:8) kan förväntas leda till ökade kostnader för SiS.

SiS anslagsbehov bedöms öka som konsekvens av de ökade kostnader som beskrivs.

Samsjuklighetsdelegationens²⁰ uppdrag med att se över ansvarsfördelning och vårdformer för personer med samsjuklighet kan komma att påverka SiS uppdrag och platsbehov inom missbruksvården.²¹ Eventuella förslag och förändringar i lagstiftning och vårdkedjor medför osäkerhet kring den framtida efterfrågan på LVM-platser och SiS kostnader.

¹⁸ S 2025:06.

¹⁹ S 2025:08.

²⁰ S 2024:01.

²¹ S 2025:00072.

Ökad konkurrens om arbetskraft

Många verksamheter inom offentlig och privat sektor står inför stora utmaningar med kompetensförsörjning. SiS är endast en av många aktörer som bedriver heldygnsvård som i dagsläget är i behov av att skala upp sin verksamhet. Konkurrensen om kompetensen har ökat och arbetsgivare kan inte alltid räkna med att säkra rätt kompetens för sina verksamheter.²² Särskilt vården står inför rekryteringsproblem, med stora behov och brist inom flera yrken. Kriminalvården, som har väldigt stora rekryteringsbehov, konkurrerar också till viss del med SiS när det gäller anställningar.

SiS har på kort tid anställt relativt många nya medarbetare, och planerar ytterligare anställningar under 2026. Den ökade konkurrensen kan påverka myndighetens förmåga att rekrytera och behålla medarbetare. Detta gäller även till följd av kraven som regleras i den nya socialtjänstförordningen som trädde i kraft i juli 2025, se vidare under avsnitt 6 Kompetensförsörjning.

²² SiS kompetensförsörjningsstrategi (dnr 1.4.2-4030-2024).

5. Kapacitet och lokalförsörjning

I följande avsnitt beskrivs SiS lokalbestånd, platsbehov och efterfrågan inom SiS verksamhetsområden.

5.1 Lokaler

Ändamålsenliga lokaler som är anpassade till barns, ungas och klienters behov är en förutsättning för att SiS verksamhet ska kunna bedrivas med god kvalitet, säkerhet och rättssäkerhet. Myndigheten hyr idag cirka 220 000 kvadratmeter lokalyta från flera olika fastighetsägare. Störst är statliga Specialfastigheter Sverige AB (Specialfastigheter) med cirka 74 procent av ytan, därefter Intea Fastigheter AB med 11 procent och stiftelserna i Lund och Lidköping tillsammans cirka 10 procent. Resterande 5 procent är fördelade på ytterligare 8 fastighetsägare. Lokalerna utgör en betydande och långsiktig kostnadspost för myndigheten, vilket innebär att varje beslut i lokalfrågor får direkta och bestående konsekvenser för både ekonomi, kapacitet och vårdkvalitet.

Fortsatt stora utmaningar med lokalbeståndet

De senaste årens ökade efterfrågan på platser har tvingat SiS att prioritera omedelbar placering framför nödvändiga renoveringar och anpassningar av lokalerna. Resultatet är ett lokalbestånd som i allt högre grad präglas av eftersatt underhåll, bristande säkerhet, bristande tillgänglighet och en miljö som inte är ändamålsenlig för den verksamhet som bedrivs. JO²³ har tydligt pekat på att SiS bedriver verksamhet i lokaler som inte uppfyller grundläggande säkerhet eller vårdkvalitet.

Ett särskilt allvarligt problem är att majoriteten av lokalbeståndet har passerat sin tekniska livslängd. Underhållsskulden har blivit så stor att det nu krävs omfattande renoveringar inom områden som brandskydd, ventilation, el och vatten för att komma ikapp. Vissa nödvändiga renoveringar har dock kunnat genomföras, liksom utbyggnader. Sammantaget har fastighetsavdelningens projektenhet slutfört 62 lokalprojekt under 2025. Projekten har innefattat avslut av fleråriga nyproduktionsprojekt såsom standardhus/skola, omställning av hel institution och åtgärder i form av lokalanpassningar. Anpassningarna syftar bland annat till att möjliggöra tillämpning av ny lagstiftning som ger SiS möjlighet att hålla barn och unga som är placerade i förhöjd säkerhetsnivå i avskildhet i anslutning till dygnsvilan och att dörrarna

²³ JO:s rapport den 30 december 2025 efter inspektion av fyra ungdomshem, dnr O 7–2025.

till boenderum låses nattetid. Arbetet med dessa anpassningar fortsätter under kommande år.

Även missbruksvården har ett behov av fler ändamålsenliga och tillgänglighetsanpassade lokaler som möjliggör bedrivande av vård i enskildhet. Bristande lokalförutsättningar påverkar verksamhetens möjlighet att upprätthålla planerad kapacitet och medför i vissa fall behov av tillfälliga platsstängningar. Under de senaste åren har platser dessutom behövt avvecklas till följd av lokaler som uppnått sin tekniska livslängd samt omställningar till andra verksamhetsområden, vilket påverkar missbruksvårdens långsiktiga kapacitets- och planeringsförutsättningar.

Brandskydd prioriteras

Bristande brandskydd har medfört förelägganden från räddningstjänsten, och hela avdelningar har varit tvungna att stängas under omfattande renoveringar. Varje sådan stängning minskar kapaciteten och ökar belastningen på övriga institutioner. Inventering av lokalernas brandskydd och tekniska status pågår löpande. Brandskyddet har uppgraderats på 17 avdelningar under 2025. Totalt har SiS avslutat 24 brandprojekt och har dessutom flera pågående projekt som fortsätter under 2026. SiS kommer att behöva genomföra uppgraderingar av varierande omfattning de kommande 5–10 åren.

Behov av differentiering

Bristen på ändamålsenliga lokaler är särskilt påtaglig när det gäller placering av barn, unga och klienter med omfattande psykiatriska vårdbehov. Många avdelningar saknar möjligheter till vård i enskildhet eller avskildhet vid dygnsvila, trots att dessa befogenheter är centrala för att hantera hotfulla situationer eller som stöd för vårdkrävande placerade klienter. På flera institutioner saknas också tillräckligt med platser på särskilt anpassade avdelningar, vilket medför att SiS tillfälligt behöver stänga platser för att omfördela personal till de barn, unga och klienter som har störst vårdbehov. Detta leder inte bara till kapacitetsförluster, utan också till förlängda vårdtider, eftersom bristande miljöer försvårar rehabilitering och utslussning.

Den ökade efterfrågan på platser med förhöjd säkerhetsnivå har också medfört att SiS tvingats placera barn och unga på institutioner som inte är anpassade för deras säkerhetsbehov. Barn och unga som verkställer sluten ungdomsvård har i flera fall placerats på institutioner med lägre säkerhetsnivå, trots att de bedöms ha betydande risker för avvikning, hot och

våld, på grund av platsbristen. Detta innebär att barn och unga i praktiken får begränsad tillgång till skola, aktiviteter och andra meningsfulla insatser.

Nyinrättad fastighetsavdelning

I syfte att stärka myndighetens arbete med lokalförsörjning har det från och med den 1 september 2025 inrättats en fastighetsavdelning vid myndigheten. Fastighetsavdelningen ansvarar för att tillgodose myndighetens behov av ändamålsenliga lokaler. I ansvaret ligger både förvaltning av det befintliga fastighetsbeståndet och att bedöma och planera för det långsiktiga behovet av nyproduktion och avveckling av icke ändamålsenliga lokaler. Den nya avdelningen har fått betydande resursförstärkningar och ett utökat antal medarbetare.

Lokalkostnaderna på längre sikt

För att komma till rätta med alla brister i lokalerna krävs omfattande investeringar under de kommande åren. SiS står inför ett akut behov av att renovera och anpassa befintliga lokaler. Samtidigt måste SiS också investera i nybyggnation för att öka kapaciteten och skapa flexibla lokaler som kan anpassas efter förändrad efterfrågan.

Arbete pågår med att etablera nya konceptbyggnader med boendeavdelningar som ska börja produceras under 2026, och som i en första etapp ska etableras vid tre särskilda ungdomshem, se vidare under rubriken 5 Kapacitet och lokalförsörjning. Därtill behöver de direkta konsekvenserna av kapacitetsökningen, såsom utökad skola, administration, parkering och centralkök hanteras på kort sikt med temporära lösningar parallellt med att långsiktiga utvecklingsplaner tas fram.

De omfattande nybyggnationer som pågår inom myndigheten är avgörande för att kunna anvisa flexibla och ändamålsenliga lokaler för placerade. Beräkningar visar att lokalkostnaderna kommer att fortsätta öka under budgetperioden på grund av det stora behovet av förnying och renovering.

Samtidigt kan hanteringen av de brister som finns minska behovet av personal i vissa delar av verksamheten. God kvalitet i vården förutsätter möjlighet till utevistelser, behandlingsaktiviteter som kan innebära behov av transport på institutionsområdet, transporter till och från skollokaler etcetera. I syfte att bibehålla god kvalitet behöver brister i den tekniska och fysiska säkerheten vid dessa hem idag kompenseras med ökad personaltäthet vid ovan nämnda typ av händelser. Genom att åtgärda brister i lokalerna kan behovet av förstärkt personalstyrka för att kompensera brister i vårdmiljön minska. Det frigör resurser som i stället kan användas för vårdinsatser.

Utan dessa investeringar riskerar SiS att hamna i en fortsatt ohållbar situation där verksamheten bedrivs i lokaler som inte uppfyller grundläggande krav på säkerhet, tillgänglighet eller vårdkvalitet. Konsekvenserna är allvarliga: fortsatta driftstörningar, tvingade stängningar av platser, förlängda vårdtider och en försämrad arbetsmiljö för personalen. För att säkerställa en rättssäker, trygg och kvalitativ tvångsvård krävs därför att betydande ekonomiska medel avsätts under de kommande åren, både för att renovera befintliga lokaler och för att bygga nya, ändamålsenliga vårdmiljöer.

Nu aktualiserar myndigheten arbetet med att ta fram fastighetsutvecklingsplaner och en långsiktig lokalförsörjningsplan som beskriver hur lokalförsörjningsstrategin ska implementeras i lokalbeståndet. Myndigheten startade under 2025 en inventering av samtliga lokalytor gällande skick och underhållsbehov för att skapa ett lokalregister, som tillsammans med lokalförsörjningsstrategin blir viktiga ingångsvärden för lokalförsörjningsplanen.

Specialfastigheter spelar en viktig roll

SiS saknar idag rättsliga möjligheter att äga sina verksamhetslokaler. Av det följer att det är andra aktörer än myndigheten som både hyr ut och bygger de lokaler myndigheten behöver använda för verksamheten. Den största hyresvärden är i dagsläget Specialfastigheter.

Konkurrensen om resurser för att arbeta med lokalbestånd för SiS och andra myndigheter, exempelvis Kriminalvården som har behov av en omfattande nybyggnation, kan påverka takten i både renoveringar och nybyggnationer och försvåra myndighetens långsiktiga planering samt öka kostnaderna.

Ett övervägande för regeringen skulle kunna vara att se över möjligheten att Specialfastigheter, genom ägaranvisning, ges ett utpekat samhällsuppdrag att ytterligare stödja utökningen av myndighetens platskapacitet.²⁴ Det skulle också kunna övervägas hur myndigheter som berörs av liknande frågeställningar kring ägande av verksamhetslokaler skulle kunna mötas i återkommande erfarenhetsutbyten.

²⁴ Se SiS Kapacitetsrapport 2026–2035, s 40–41, dnr 1.1.3-1538-2025.

Sammantaget är de omfattande nybyggnationer som pågår avgörande

Nedan presenteras ekonomiska beräkningar för lokaler under kommande fem år.

Tabell 6 Kostnader lokalhyra (mnkr)

	Utfall 2025	2026	2027	2028	2029
Aktiva hyresavtal			568	584	598
Pågående eller ej beslutade projekt			141	246	305
Totalt	509	573	709	830	903

Tabell 7 Finansiering av hyresökningen under budgetperioden (mnkr)

	2027	2028	2029	Totalt
Kostnadsökning	78	147	208	433
Anslagsfinansiering	28	53	75	156

Under budgetperioden 2027–2029 ökar SiS kostnader för hyra av lokaler med 433 miljoner kronor och den del av ökningen som behöver finansieras via anslag uppgår till 156 miljoner kronor vid budgetperiodens slut.

5.2 Efterfrågan och platsbehov

5.2.1 Ungdomsvården (LVU och LSU)

Platsbrist inom ungdomsvården

SiS har under flera år haft svårt att möta efterfrågan på platser inom ungdomsvården. Myndigheten har därför inte alltid kunnat anvisa plats omedelbart i akuta situationer enligt LVU. Både JO²⁵ och IVO²⁶ har uppmärksammat SiS svårigheter att uppfylla lagkravet på att omedelbart placera barn och unga i akuta fall.

Svårigheterna att omedelbart bereda plats har orsakat en något minskad efterfrågan på platser för placering enligt LVU, men efterfrågan förväntas öka igen när myndigheten återigen har möjlighet att anvisa plats omedelbart. Utmaningarna beror till stor del på samhällsutvecklingen under de senaste åren, vilken beskrivs närmare under rubrik 4 SiS målgrupp och omvärld.

²⁵ JO:s dnr 5633–2022.

²⁶ IVO:s dnr 3.5.1–10013/2022.

Utfasning av påföljden sluten ungdomsvård och en sänkt straffbarhetsålder

Regeringens förslag om att fasa ut påföljden sluten ungdomsvård från juli 2026 innebär stora förändringar för SiS. Även regeringens förslag att tillfälligt sänka straffbarhetsåldern till 13 år påverkar myndigheten. Förslaget skulle innebära att även 13- och 14-åringar som döms för de allvarligaste brotten kan få frihetsberövande påföljder. Båda lagförslagen föreslås träda i kraft i juli 2026.

Personer som begår brott före ikraftträdandedatum kan fortsatt komma att dömas till sluten ungdomsvård. Då brottmålsprocessen pågår i flera månader, och ibland uppemot ett år, förväntas antalet barn och unga som verkställer sluten ungdomsvård inte börja minska förrän mot slutet av 2026 eller början av 2027. På sikt väntas den slutna ungdomsvården helt avvecklas.

Samtidigt bedöms behovet av placeringar enligt LVU påverkas.

Hög efterfrågan på hem med förhöjd säkerhet

SiS har sedan 2024 delat in de särskilda ungdomshemmen i tre säkerhetsnivåer: normal säkerhet (säkerhetsnivå 3), god säkerhet (säkerhetsnivå 2) och hög säkerhet (säkerhetsnivå 1). Hem med mer än normal teknisk och fysisk säkerhet benämns ha förhöjd säkerhetsnivå.

Indelningen gör det möjligt att anpassa vården efter varje individs behov av teknisk och fysisk säkerhet, utifrån risken för att barnet eller den unge avviker eller är våldsam.

Eftersom många unga som döms till sluten ungdomsvård inledningsvis bedöms vara i behov av placering i förhöjd säkerhetsnivå (nivå 1 eller 2), har behovet av sådana platser överstigit tillgången under 2024 och 2025. Även bland barn och unga som vårdas enligt LVU finns en betydande andel med koppling till nätverksrelaterad brottslighet som därav ofta har behov av placering i förhöjd säkerhetsnivå. För närvarande är bristen i förhållande till behovet särskilt stor på platser i säkerhetsnivå 2. I februari 2026 var cirka 150 barn och unga inom ungdomsvården, som bedömts behöva placering i förhöjd säkerhetsnivå, placerade på en lägre nivå än vad deras behov krävde.

I takt med att påföljden sluten ungdomsvård successivt fasas ut från SiS under perioden 2026 till 2031 väntas fler avdelningar i förhöjd säkerhetsnivå kunna ställas om för att vårda barn och unga som är placerade enligt LVU. Trots detta visar prognoser, utifrån nuvarande förutsättningar och planerade fastighetsprojekt, att bristen på platser kvarstår inom i säkerhetsnivå 2 under perioden. Bristen väntas kvarstå även under perioden efter 2030.

Samtidigt väntas ett överskott av platser i säkerhetsnivå 1 från och med 2028 samt ett överskott i säkerhetsnivå 3 redan mot slutet av 2027.

Omställning mellan typer av ungdomsvård

För att kunna verkställa sluten ungdomsvård har SiS anpassat platser som är avsedda för de som vårdas enligt LVU till att även kunna användas för sluten ungdomsvård. Vårdavdelningar har ställts om från vård enligt LVU till att verkställa sluten ungdomsvård och SiS har behövt besluta om temporärt undantag från huvudregeln att inte blanda dessa barn och unga på samma avdelning. Vissa platser för vård enligt LVU används därför periodvis för verkställande av sluten ungdomsvård, främst för äldre pojkar.

Genom dessa åtgärder har SiS kunnat tillgodose behovet av platser för alla som dömts till sluten ungdomsvård under 2024 och 2025. Bedömningen är att behovet även kan mötas kommande år.

Kommande år behöver omställning ske från platser för sluten ungdomsvård till platser för vård enligt LVU, då behovet av de förstnämnda väntas minska och de sistnämnda öka. Se vidare under rubriken 5.2.3. Konsekvenser av utfasning av påföljden sluten ungdomsvård.

Konceptbyggnader byggs vid tre befintliga ungdomshem

Under 2026 planerar SiS att påbörja byggandet av fyra konceptbyggnader vid tre befintliga särskilda ungdomshem. Byggnaderna är modulbaserade och uppförs som komplementbyggnader inom de befintliga områdena, oavsett säkerhetsnivå. Detta gör det möjligt att öka antalet platser samtidigt som befintlig organisation och struktur vid hemmen kan användas.

Utskrivningsförberedande- och utslussningsplatser skapas

SiS arbetar med att skapa fler möjligheter till placering i öppnare former. Detta sker genom utskrivningsförberedande platser för unga som vårdas enligt LVU samt utslussningsplatser för unga som verkställer sluten ungdomsvård. Se vidare under avsnitt 7.1 Differentierad vård.

Förutsättningar för ett nytt särskilt ungdomshem utreds

SiS har undersökt möjligheten att ta över fastigheter för att utöka sin verksamhet. De flesta fastigheter saknar dock den tekniska och fysiska säkerhet som krävs, och anpassningarna som behövs är ofta omfattande.

En extern fastighet som kan vara lämplig har identifierats. SiS utreder förutsättningarna för att ta över och anpassa fastigheten till ett nytt särskilt ungdomshem samt om platserna motsvarar det prognostiserade behovet. Om

utredningen leder till beslut kan ett nytt särskilt ungdomshem tidigast tas i bruk under 2028.

Fler platser på befintliga särskilda ungdomshem

Under 2025 har SiS successivt öppnat nya avdelningar och platser på befintliga särskilda ungdomshem. Det gäller främst nybyggda avdelningar, renoverade avdelningar, hem som ställt om från missbruksvård till ungdomsvård samt hem som öppnats efter en längre tids stängning. Framöver kommer dessa fortsatt vara i drift.

Beredskapsplatser inrättas inom ungdomsvården

Utöver ordinarie platser för 2026 inrättas SiS 20 beredskapsplatser inom ungdomsvården. Dessa platser ska användas för tillfälliga akuta placeringar, omplaceringar samt övernattningar i samband med rättegångar, domstolsförhandlingar eller transporter.

Antalet tillfälligt stängda platser har minskat

Under 2025 har SiS intensifierat arbetet för att minska behovet av tillfälliga platsstängningar. Bland annat har myndigheten arbetat intensivt med att strukturera och systematisera arbetet kopplat till platsplanering genom nya arbetssätt.

Antalet tillfälliga stängningar inom ungdomsvården minskade också avsevärt under 2025 jämfört med 2024. Inom ungdomsvården har i genomsnitt 71 platser varit tillfälligt stängda, att jämföra med i genomsnitt drygt 100 platser under 2024. Platserna har varit stängda av lokalrelaterade skäl eller av verksamhetsrelaterade skäl, såsom svårigheter att säkerställa tillräcklig personaltäthet eller beslut från tillsynsmyndigheter (till exempel brandskyddsmyndigheter och IVO).

Totala antalet platser inom ungdomsvården

I tabellen nedan framgår prognosen för det genomsnittliga antalet platser per helår för åren 2026–2029.

Tabell 8 Prognosticerat antal platser per helår 2026–2029

	2026	2027	2028	2029
LVU/SoL	560	675	750	750
LSU	270	195	70	20

Not: Vårdplatser för 2027–2029 baserat på SiS platsprognos från februari 2026.

5.2.2 Missbruksvård (LVM)

Efterfrågan och kapacitet inom missbruksvården

Till följd av bland annat minskad efterfrågan har SiS under de senaste åren successivt minskat antalet planerade platser inom missbruksvården.

Under 2024 avvecklades verksamheten vid två LVM-hem. Efterfrågan var fortsatt låg under första halvåret 2025.

Efter sommaren 2025 ökade dock efterfrågan kraftigt. Vid flera LVM-hem behövdes över- och dubbelbeläggning för att kunna anvisa plats omedelbart i akuta situationer efter socialnämndens begäran. Detta visar att behovet av platser kan förändras snabbt. De tillfälliga kapacitetsbehoven som uppstår är utmanande då verksamheten behöver beredskap att direkt ta emot klienter när domstolen fattar beslut, då domen ska gälla omedelbart för att rädda liv.

Två skäl för reducerad kapacitet

Antalet platser har minskat både till följd av brister i lokalerna och omställning till ungdomsvård.

Under de senaste två åren har verksamhet motsvarande 46 platser avvecklats till följd av brister i lokalerna. Därutöver har 45 platser avvecklats i samband med omställning till ungdomsvård.

Även om efterfrågan över tid har minskat varierar behovet av platser. Variationerna hänger nära samman med hur LVM-processen tillämpas.

Ett exempel är återplaceringar av klienter som avbryter vård enligt 27 § LVM. Under vissa perioder ökar antalet återplaceringar. Samtidigt kan färre ärenden skrivas av innan intagning på LVM-hem.

Verksamheten behöver därför ha beredskap och flexibilitet för att kunna hantera snabba svängningar i efterfrågan.

Konsekvenser av avvecklingar och omställningar

Sammantaget har förändringarna lett till behov av anpassade och delvis nya arbetssätt inom missbruksvården. Det gäller bland annat förändringar i målgrupper på vissa LVM-hem. Konsekvenserna har varit mer omfattande för vissa verksamheter än för andra.

Osäkerheter kring långsiktig efterfrågan och huvudmannaskap

SiS bedömer att den nuvarande kapaciteten inom missbruksvården är tillräcklig för att möta det genomsnittliga behovet framöver. Vid behov

kommer myndigheten att inrätta tillfälliga platser och se över fördelningen mellan platser för kvinnor och män. Samtidigt kan behovet av platser minska något ytterligare, men att läget är osäkert mot bakgrund av en eventuell förändring av huvudmannaskapet för missbruksvården.

Totala antalet platser LVM

I tabellen nedan framgår prognosen för det genomsnittliga platsbehovet för åren 2026–2029.

Tabell 9 Prognosticerat antal platser per helår

	2026	2027	2028	2029
LVM	260	260	250	250

Not: Vårdplatser för 2027–2029 baserat på SiS platsprognos från februari 2026.

5.2.3 Konsekvenser av utfasning av påföljden slutna ungdomsvård

De ekonomiska konsekvenserna med anledning av utfasningen av påföljden slutna ungdomsvård beskrivs i siffror i tabellen nedan.

Prognosen visar att anslagsbehovet för både slutna ungdomsvård och myndighetens totala anslagsbehov förväntas minska successivt fram till 2029. Anslagsbehovet för vård enligt LVU förväntas i stället öka i takt med att påföljden slutna ungdomsvård fasas ut och kapacitet frigörs för vård enligt LVU.

Anslagsbehovet för slutna ungdomsvård beräknas minska med 822 miljoner kronor mellan år 2027 och 2029. Eftersom slutna ungdomsvård är fullt anslagsfinansierat minskar anslagsbehovet i takt med att påföljden slutna ungdomsvård fasas ut, medan anslagsbehovet för vård enligt LVU ökar.

Totalt bedöms anslagsbehovet för slutna ungdomsvård och vård enligt LVU minska med cirka 561 miljoner kronor från år 2027 till 2029. Orsaken till den stora anslagsminskningen är kopplad till SiS nuvarande finansieringsmodell där en LSU-plats kostar tre gånger mer i anslag jämfört med en LVU-plats. Detta innebär således en förskjutning av ansvaret för SiS finansiering, då myndigheten måste kompensera anslagsminskningen med ökade vårdavgifter.

Utöver de ekonomiska förändringarna innebär utfasningen av påföljden slutna ungdomsvård även en omställning av arbetssätt, lokaler samt kortsiktigt innebära en viss matchningsproblematik kopplad till bland annat kön och säkerhetsklass, vilket är kostnadsdrivande. SiS bedömer att omställningskostnaden till följd av utfasningen av slutna ungdomsvård

uppgår till 60 miljoner kronor 2027, 27 miljoner kronor 2028 och 11 miljoner kronor 2029.

Sammanfattningsvis innebär omställningen en väsentlig minskning av anslagsfinansieringen samtidigt som kommunernas kostnadsansvar ökar, samt att en strukturell anpassning av verksamheten behöver genomföras.

Tabell 10 Anslagsbehov (mnkr)

	2027	2028	2029
Anslagsbehov LSU	921	337	99
<i>varav omställning LSU</i>	<i>60</i>	<i>27</i>	<i>11</i>
Anslagsbehov LVU och LVM	1 954	2 146	2 215
Totalt anslagsbehov	2 875	2 482	2 314

Utfasningen av sluten ungdomsvård får också konsekvenser för myndighetens avgifter.

Utfasningen innebär en omställning av platser för sluten ungdomsvård till platser för vård enligt LVU. Som anføres ovan kan lokaler i den omställningen behöva stänga tillfälligt för renovering och omställning, vilket påverkar myndighetens kostnader.

Även administrationskostnaderna påverkas, eftersom en större andel av dessa behöver fördelas på missbruksvården och vården enligt LVU när sluten ungdomsvård minskar. Det innebär att en större del av administrationskostnaderna måste täckas genom avgifter. Samtidigt väntas det totala antalet platser minska något för myndigheten.

Sammantaget gör detta att avgiftsintäkterna behöver öka mer än vad som hade varit nödvändigt om den slutna ungdomsvården inte hade fasats ut.

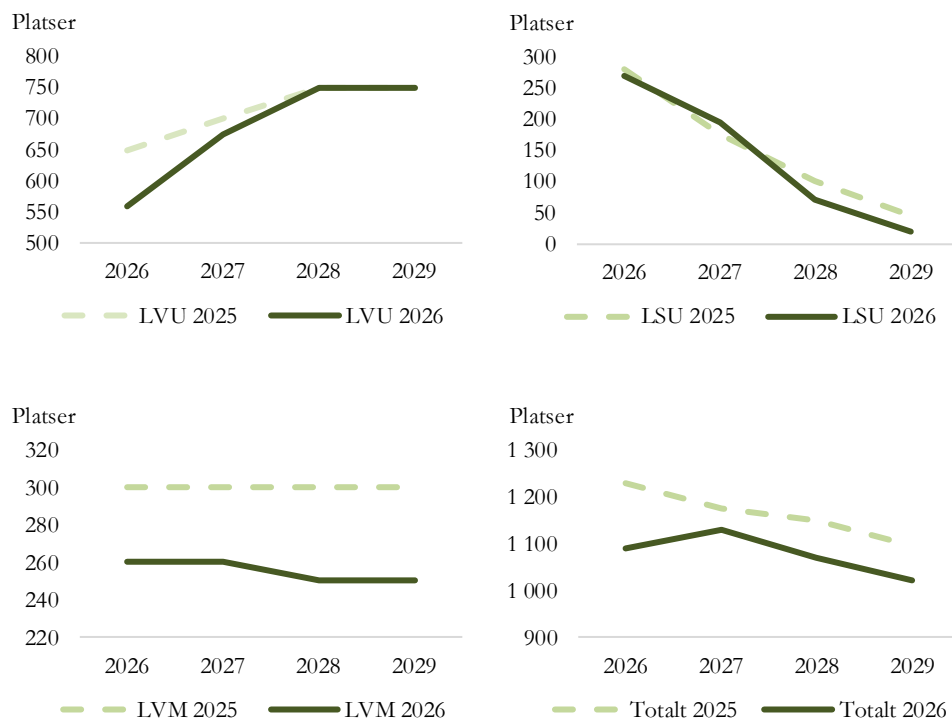
5.2.4 Platsprognos jämfört med förra budgetunderlaget

Figurerna nedan visar den platskapacitet som SiS behöver under budgetperioden. Jämfört med förra årets budgetunderlag bedöms antalet platser för myndigheten totalt minska något.

Antalet minskar bland annat mot bakgrund av att kapaciteten för vård enligt LVU inte ökade i den förväntade takten för 2025, och inte heller efterfrågan i form av platsansökningar. Prognosen för platser inom LVM har också skrivits ned på grund av lägre efterfrågan än förväntat.

Prognosen för sluten ungdomsvård har förskjutits sedan budgetunderlaget för 2026–2028, där utfasningen väntas ske i snabbare takt men något senare.

Figur 1 Jämförelse av prognos för myndighetens platser mellan budgetunderlaget för 2026–2028 och 2027–2029

6. Kompetensförsörjning

Kompetensförsörjning är en central fråga för att klara uppdraget att anvisa plats till barn, unga och klienter och att ge en god, ändamålsenlig, trygg och säker vård. Omfattande åtgärder avseende kompetensförsörjning har vidtagits de senaste åren, vilket har resulterat i både ett större antal och en större andel tillsvidareanställda.

Fokuserade utbildningsinsatser har genomförts de senaste åren inom viktiga områden som möjliggör en långsiktig kompetensförsörjning.

Stor satsning på ökad personaltäthet fortsätter

Myndigheten har påbörjat ett omfattande rekryteringsarbete som väntas ha efterverkningar under budgetperioden. Under 2026 planeras rekrytering av omkring 1 000 nya medarbetare till SiS.

Syftet är att skapa bättre förutsättningar för de barn, unga och klienter som vårdas vid hemmen och att säkerställa att fler får professionellt stöd i rätt tid. Genom en förstärkning av antalet medarbetare och en mer stabil kompetensförsörjning över tid skapas ökade möjligheter att upprätthålla trygghet för barn, unga och klienter. Ökad personaltäthet ger också bättre förutsättningar för att medarbetare ska kunna delta i nödvändig kompetensutveckling. Detta förväntas i sin tur bidra till en förbättrad kvalitet i vården och en bättre arbetsmiljö.

Förstärkningarna omfattar ett utökat antal medarbetare nattetid, kvalitetssamordnare på alla hem, operativa ledare som arbetsleder på plats dygnet runt, stärkt avdelningsledning, administrativa chefer och HR-generalister i verksamheten. För att på ett mer systematiskt sätt kunna stödja nätverken kring barn och unga, både under tiden på SiS och för en bättre framtid tillsätts familjebehandlare vid samtliga särskilda ungdomshem.

Hälso- och sjukvårdsdelar stärks också med ökat stöd från nationella avdelningar och ett ökat antal psykologer och sjuksköterskor i verksamheten, framför allt för hem som vårdar flickor.

En övergripande struktur för hemmens behandlingsorganisation med programverksamhet, andra behandlingsaktiviteter samt en meningsfull fritid behöver införas vid samtliga hem. Det är ett pågående arbete, med goda resultat där det har införts, men kräver både omlokalisering och förstärkning av en personalstyrka med högre kompetenskrav.

Fortsatt implementering av nytt arbetstidsavtal

Ett nytt arbetstidsavtal för SiS började gälla den 1 mars 2025. Det nya arbetstidsavtalet ska säkerställa god återhämtning och dygnsvila om 11 timmar mellan arbetspass. Avtalet innebär att medarbetare inte behöver arbeta oskäligt långa arbetspass vilket stärker myndighetens satsning på att öka antalet tillsvidareanställda och skapa en stabil personalbas.

I samband med implementering av det nya arbetstidsavtalet genomförs också ett arbete med att normera myndighetens organisation och resurssättning med antal medarbetare. Målsättningen är att hemmens avdelningar är bemannade likvärdigt utifrån uppdrag och tjänster, krav och målgrupper för att möjliggöra att barn, unga och klienter inom SiS får likvärdiga förutsättningar oavsett var de är placerade.

Ett arbete pågår med att säkerställa att samtliga hem ska ha ändamålsenliga och resurseffektiva scheman som utgår från verksamhetens behov, arbetstidslagen (1982:673) och arbetstidsavtalet vilket ger hemmen bättre förutsättningar att, dygnet runt årets alla dagar, bedriva en robust, professionell och flexibel verksamhet med god kvalitet. Implementeringen av avtalet och framtagande av nya scheman sker successivt under 2026 i dialog mellan arbetsgivare, medarbetare och arbetstagarorganisationer, och påverkar myndighetens kostnader under budgetperioden.

Bemanningsplanerare har också rekryterats till alla hem, utbildats och skolats in i resurseffektivt planerad och ekonomiskt försvarbar schemaläggning.

Åtgärderna väntas på sikt leda till mer verksamhetsanpassad resurssättning, bättre planering och jämnare arbetsbelastning. Målsättningen är att det ska minska personalomsättningen och ge positiva effekter med färre sjukskrivningar. Eftersom rekryteringsläget har varit svårt under flera år bedöms även den nya schemaläggningen kunna bidra till att attrahera fler arbetssökande, eftersom den ger bättre möjlighet till återhämtning.

Lönesatsning har gjorts och planeras

Baserat på en analys av myndighetens lönebild har det konstaterats att det finns betydande utmaningar i lönestrukturen för flera av myndighetens verksamhetskritiska yrkesgrupper. En lönesatsning gjordes på lönestruktur under 2025 och planeras även för 2026–2029. Det kommer även långsiktigt vara nödvändigt att fortsätta utveckla lönestrukturen för att stärka myndighetens förmåga att såväl rekrytera som behålla nödvändig kompetens.

Omfattande satsning på utbildning

Det pågår ett arbete för att öka differentieringen i de utbildningar som SiS tillhandahåller samt flexibiliteten i genomförandet, vilket möjliggör en mer riktad och behovsanpassad kompetensutveckling. I syfte att öka utbildningskapaciteten har bland annat leveransmodellen för grundutbildning förändrats från fasta kursomgångar till en modell med löpande starter. Det har inneburit att hemmen själva kan planera när och hur utbildningen genomförs.

Myndigheten har prioriterat kompetenshöjande insatser för att säkerställa medarbetarnas kunskaper vid olycksfall, ohälsa och tillbud på arbetsplatsen. Samtliga hem har genomfört lokala kartläggningar, riskbedömningar och utbildningar för att säkerställa arbetsmiljön. Det har fattats beslut att myndighetens samtliga chefer ska repetera arbetsmiljöutbildningen vart tredje år.

Utbildningstakten påverkas fortsatt av verksamhetens bristande kompetensförsörjning då det är svårt att frigöra medarbetare för utbildningsinsatser. Givet det pågående arbetet med att stärka kompetensförsörjningen bedöms medarbetare framöver ha större möjligheter att delta i kompetensutveckling.

Fortsatta problem med kompetensförsörjning väntas, trots satsningar

Trots att antalet tillsvidareanställda ökat, har det förekommit att vissa platser behövt hållas stängda under perioder på grund av svårigheter att kompetensförsörja verksamheten. Dessutom bedöms efterfrågan på flera av SiS stora medarbetargrupper att vara större än utbudet de närmaste åren.

Kompetensförsörjningen påverkas också av skärpta krav på minst tvåårig eftergymnasial utbildning för myndighetens medarbetare. Kraven regleras i den nya socialtjänstförordningen som trädde i kraft i juli 2025. Den som är anställd för att ge vård, omsorg och uppfostran eller behandling i ett hem för vård eller boende ska ha minst en tvåårig eftergymnasial utbildning, eller en utbildning som motsvarar detta, om det inte finns särskilda skäl. Utbildningen ska vara inriktad mot socialt arbete, socialpedagogik, beteendevetenskap eller annat relevant ämnesområde.

För befintliga medarbetare som anställdes innan 1 juli 2025 gäller en övergångsbestämmelse att kompetenskraven ska uppnås senast 1 juli 2031. För nyanställda efter 1 juli 2025 gäller kraven.

Kraven kan på längre sikt stärka kompetensen och höja kvaliteten i myndighetens verksamhet. På kort sikt uppstår utmaningar vad gäller bland annat validering av myndighetens medarbetare. Idag saknar omkring ett tusental av myndighetens medarbetare de kommande kvalifikationskraven och ett samlat valideringsspår utvecklas för att möjliggöra vidareutbildning. SiS har även lagt stort fokus på att attrahera kandidater på arbetsmarknaden.

7. Verksamhetsutveckling och kvalitet

I följande avsnitt beskrivs SiS arbete med att erbjuda vård och behandling med god kvalitet och rättssäkerhet.

7.1 Differentierad vård

Stort behov av differentierad vård

Det finns ett stort behov av anpassade insatser för barn, unga och klienter som vårdas inom SiS och som har samtidiga psykiatriska vårdbehov och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

SiS har sedan tidigare utvecklat differentierad vård på avdelningar med särskilda anpassningar. Dessa avdelningar möjliggör att barn, unga och klienter kan vårdas i en mindre grupp, i anpassade lokaler, med högre personaltäthet och av behandlingspersonal med särskild kunskap om målgruppen. Dessa avdelningar ökar förutsättningarna för en god vård för de allra mest sårbara individerna i samhället, men en utveckling i syfte att kunna erbjuda dessa vårdformer till fler innebär också högre kostnader under budgetperioden.

Förbättrad platskapacitet väntas minska målkonflikt med vissa vårdformer

SiS utmaningar med att möta efterfrågan på platser har medfört att arbetet med ökad differentiering av vården och mindre behandlingsgrupper för barn och unga med de mest omfattande behoven, inte har kunnat prioriteras.

Arbetet med mindre gruppstorlekar har utgjort en målkonflikt med det akuta behovet av platser som SiS stått inför. Det kan förväntas att platssituationen förbättras som en konsekvens av att påföljden slutet ungdomsvård fasas ut men samtidigt behöver det även tas i beaktande att det lämnats förslag på mindre gruppstorlekar vid HVB-hem.²⁷ Om förslagen blir verklighet kan de vara mycket kostnadsdrivande för SiS.

Beslut om uppdelning av ungdomsvårdens verksamhet mellan flickor och pojkar har fattats

Målgruppen flickor har högre avskiljningstal och rapporterar i högre grad upplevd otrygghet under placeringstiden jämfört med pojkar. Förekomsten av självskadebeteende och suicidförsök är också högre hos flickor än hos pojkar.

²⁷ Se betänkandet Hem för barn och unga För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84).

Under 2025 fattades beslut om att ungdomsvården ska delas upp mellan flickor och pojkar. Myndigheten har för detta syfte inrättat en särskild avdelning för hem som vårdar flickor. Syftet är att stärka kvaliteten i vården och att skapa bättre förutsättningar för ledning och styrning, uppföljning och långsiktig utveckling. Uppdelningen av ungdomsvården har under 2025 bedrivits med en tillfällig ledningsstruktur. Den långsiktiga nationella organisationen planeras träda i kraft under första halvåret 2026.

Fortsatt arbete med vårdkedjan, utslussning och eftervård

SiS arbetar vidare med att utveckla vårdkedjan inom ungdomsvården. Behovet av en hållbar intern vårdkedja innebär att det ska vara möjligt att vårdas i ökad öppenhet när riskerna reducerats och individen är redo att ta nästa steg i vårdkedjan. För att kunna erbjuda en trygg vård och behandling även under ökad öppenhet har både antalet medarbetare och andelen tillsvidareanställda ökat. I samma syfte behöver även lokalerna anpassas för att vara ändamålsenliga.

Därtill pågår ett arbete för att tillskapa möjligheter att placera på nya former av öppna avdelningar. SiS har prioriterat att utöka antalet platser vid befintliga särskilda ungdomshem genom att etablera s.k. utskrivningsförberedande avdelningar för placerade enligt LVU och utslussningsavdelningar för barn och unga som verkställer påföljden slutet ungdomsvård.

Avdelningarna erbjuder en individuellt anpassad övergång från vård på låsbar enhet till ökad öppenhet, och förväntas skapa bättre förutsättningar för kontinuitet i skolgång, fritidsaktiviteter och samverkan med externa aktörer.

Platserna riktar sig till barn och unga i slutskedet av sin placering och syftar till att, inom ramen för nu gällande lagstiftning, skapa en mer gradvis, strukturerad och hållbar övergång från vård på låsbar avdelning till ökad öppenhet och vidare till ett mer självständigt liv.

Platserna har anpassats för att passa in i befintlig struktur och verksamhet och har utformats som platser vid en öppen avdelning. Avsikten är vidare att boendena ska underlätta återetablering i samhället, gärna på eller nära den ort där barnet eller den unge ska vistas efter utskrivning. Detta möjliggör att socialtjänstens eftervårdsinsatser till barnet eller ungdomen och hans familj kan påbörjas redan under den sista tiden på SiS, vilket stärker kontinuiteten i vården.

Ett mer enhetligt arbetssätt inom missbruksvården

Inom missbruksvården har bristen på fullständiga normeringar, tillsammans med komplexa processer för differentiering och screening kopplade till vårdformen SFA, påverkat verksamhetens kapacitet. Det innebär att klienter inte alltid får rätt vård i rätt tid inom den tidsram som lagen anger. Detta påverkar både kvaliteten i vården och rättssäkerheten.

Mot denna bakgrund har missbruksvården utvecklat ett mer enhetligt arbetssätt, och med att tydliggöra arbets- och delegationsordningen. Verksamheten har också utvecklat rutiner för att bättre kunna hantera återkommande beläggningstoppar.

Det nya arbetssättet omfattar bland annat rutiner för att tillfälligt inrätta platser vid behov. Syftet är att öka flexibiliteten och minska risken för att kommuner inte kan anvisas plats utan dröjsmål.

7.2 Likvärdigt organiserade ungdoms- och LVM-hem

I oktober 2024 fattade generaldirektören beslut om en ny organisation för SiS särskilda ungdomshem och LVM-hem. Implementeringen sker successivt under 2025–2026. Förändringsarbetet ökar tryggheten och säkerheten för de placerade och handlar ytterst om att alla barn, unga och klienter ska ha likvärdiga förutsättningar oavsett vid vilket hem de placeras.

Under 2025 har myndigheten stärkt arbetsledningen med operativa ledare utanför kontorstid på varje avdelning. Operativa ledare fungerar som en operativ institutionsövergripande arbetsledningsfunktion som träder in utanför ordinarie chefers arbetstid. Syftet är att skapa trygga och stabila medarbetargrupper. Avsikten är att samtliga hem ska ha operativa ledare på plats till sommaren 2026.

7.3 Förstärkning genom ny resursfördelningsmodell

En ny struktur för resursfördelning har införts inom SiS inför 2026, vilket innebär att den budget som tilldelas institutionerna baseras på en mer robust och anpassad modell.

Resursfördelningsmodellen tar sin utgångspunkt i verksamheten som bedrivs inom SiS och omfattar i nuläget skola, hälso- och sjukvård, säkerhet samt administration. Fördelningen sker utifrån definierade parametrar inom respektive område. Inom skolverksamheten sker resurstilldelningen exempelvis efter antal platser och den åldersgrupp som vårdas vid hemmet. Ersättning för driftskostnader och tillägg fördelas utifrån varje hems inriktning och verksamhetsinnehåll. Resursfördelningsmodellen kommer

fortsatt utvecklas och ta hänsyn till bland annat det nya arbetstidsavtalet och SiS läraravtal.

Genom förändringen säkerställs att myndighetens resurser fördelas på ett mer tydligt och transparent sätt, och att resursfördelningen anpassas efter det förändringsarbete som sker.

7.4 Trygghet och säkerhet

Trygghet och säkerhet för de barn, unga och klienter som vårdas på SiS, liksom de som arbetar på myndigheten, är en högt prioriterad fråga. Under 2025 har SiS genomfört flera utvecklingsinsatser för att stärka arbetet med trygghet och säkerhet som kommer påverka myndigheten under budgetperioden.

Bland annat har myndigheten utvecklat en myndighetsövergripande struktur för hantering av larmsituationer. De operativa ledarna ansvarar också för incidentledning vid larmsituationer i nära samarbete med larmledare och vidtar nödvändiga åtgärder efter inträffad incident. Vidare ansvarar de operativa ledarna för institutionsövergripande samordning och arbetsledning av det löpande arbetet utanför kontorstid för att främja en trygg vård- och arbetsmiljö och tillse att riskfyllt ensamarbete inte förekommer.

Parallellt har ett arbete bedrivits för att stärka medarbetares kompetens, med fokus på utbildningsinsatser inom bland annat konflikthantering och larmhantering.

Under året har SiS även genomfört utbildningsinsatser inom stabsmetodik. Dessa insatser har bidragit till att både medarbetare och ledning har stärkt sin förmåga att arbeta i stab, vilket ökar myndighetens kapacitet att hantera allvarliga händelser.

Därutöver har SiS vidtagit flera åtgärder för att stärka ledning och närvaro i verksamheten. Detta omfattar en förstärkning av den operativa ledningen utanför kontorstid genom operativa ledare, införandet av gruppleddare vid hemmen samt beslut om att öka personalnärvaron natttid.

Det har också fattats beslut om införande av beredskapsgrupper, som ett komplement till befintlig larmorganisation vid särskilda ungdomshem med säkerhetsnivå 1. I samband med detta har myndigheten inlett planeringsarbete för utbildning och implementering vid vissa särskilda ungdomshem med säkerhetsnivå 1.

8. SiS ekonomi

SiS finansiering

SiS finansiering i budgetunderlaget består av ett anslag med två anslagsposter.

Anslagspost 1 finansierar 36 procent av vård enligt LVU och missbruksvård.

Resterande 64 procent finansieras genom avgifter från kommunerna.

Anslagspost 2 finansierar 100 procent verkställigheten av sluten ungdomsvård.

Ekonomiskt resultat

År 2025 kännetecknades av hög efterfrågan inom den slutna ungdomsvården och ett ständigt pågående arbete med omställning av platser mellan vård enligt LVU och sluten ungdomsvård. Det ekonomiska resultatet har präglats av ökat underskott inom den avgiftsbelagda verksamheten och ett starkt positivt utgående överföringsbelopp inom anslagsverksamheten.

Anslagsposten har inte kunnat utnyttjas eftersom antalet tillgängliga LVU-platser har varit lägre än planerat. Detta beror på omställning mellan vård enligt LVU och sluten ungdomsvård samt svårigheter att säkerställa tillräcklig personaltäthet eller förelägganden från andra myndigheter, eller en kombination av ovanstående.

När det gäller SiS anslagspost 2 som finansierar verkställigheten av sluten ungdomsvård har däremot cirka 19 miljoner kronor av anslagskrediten utnyttjats. Utnyttjandet av anslagskrediten är i hög grad kopplat till den ökade efterfrågan inom sluten ungdomsvård.

Anslagspost 4 som tillkommit under 2025 och är avsedd att finansiera SiS särskilda satsning på utökad kapacitet har inte nyttjats fullt ut under året.

Verksamhetens finansiering

I tabellen nedan redovisas de föreslagna anslagsnivåerna för respektive år under budgetperioden.

Tabell 11 Verksamhetens finansiering (tkr)

	2025 Utfall	2026 Prognos	2027 Beräkning	2028 Beräkning	2029 Beräkning
Anslag					
Utgiftsområde 9					

Anslag - anslagspost 1	1 215 615	1 606 190	1 954 380	2 145 970	2 214 712
Anslag - anslagspost 2	1 085 187	1 209 312	921 079	336 501	99 097
Anslag - anslagspost 4	114 405	200 000			
Summa anslag	2 415 207	3 015 502	2 875 459	2 482 471	2 313 809
Avgiftsinkomster som disponeras					
Vårdavgifter	2 318 353	2 991 000	3 474 453	3 815 057	3 937 265
Summa avgiftsinkomster som disponeras	2 318 353	2 991 000	3 474 453	3 815 057	3 937 265
Övriga inkomster som disponeras					
Bidrag	14 345	15 000	15 000	15 000	15 000
Övriga inkomster	3 974	4 000	4 000	4 000	4 000
Summa övriga inkomster	18 319	19 000	19 000	19 000	19 000
Total finansiering	4 751 879	6 025 502	6 368 912	6 316 528	6 270 074

Investeringar i anläggningstillgångar och lån i Riksgäldskontoret

Investeringsbehovet inom verksamheten kommer fortsätta vara stort. SiS föreslår därför en låneram på 250 miljoner kronor för 2027. För perioden 2028–2029 behövs en låneram på 270 respektive 300 miljoner kronor.

Anslagssparande/anslagskredit på ramanslag

SiS bedömer att både anslagssparandet och anslagskrediten bör uppgå till 3 procent.

Tabell 12 Verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2025 Utfall	2026 Prognos	2027 Beräkning	2028 Beräkning	2029 Beräkning
Immateriella investeringar					
Datasystem, rättigheter m.m.	0	0	0	0	0
Maskiner, inventarier och installationer	59 918	69 120	80 000	90 000	90 000
Byggnader, mark och annan fast egendom	0	0	0	0	0
Övriga verksamhetsinvesteringar	7 096	13 280	20 000	30 000	30 000
Summa verksamhetsinvesteringar	67 014	82 400	100 000	120 000	120 000
Finansiering					
Lån i Riksgäldskontoret (2 kap.1§ kapitalförsörjnings- förrordningen)	81 378	82 400	100 000	120 000	120 000
Bidrag (2 kap. 3 § kapitalförsörjnings- förrordningen)	0	0	0	0	0
Finansiell leasing (2 kap. 5 § kapitalförsörjnings- förrordningen)	0	0	0	0	0
Anslag (efter medgivande av regeringen)	0	0	0	0	0
Summa finansiering	81 378	82 400	100 000	120 000	120 000

Tabell 13 Låneram och verksamhetsinvesteringar (tkr)

	2025 Utfall	2026 Prognos	2027 Beräkning	2028 Beräkning	2029 Beräkning
IB lån i Riksgäldskontoret	157 464	177 714	189 972	210 984	246 419
Nyupplåning (+)	81 378	82 400	100 000	120 000	120 000
Amorteringar (-)	-61 128	-70 142	-78 988	-84 565	-84 060
UB lån i Riksgäldskontoret	177 714	189 972	210 984	246 419	282 359
Beslutat/föreslagen låneram	220 000	230 000	250 000	270 000	300 000
Ränteutgifter	-168	-183	-190	-200	-210

Summa amorteringar och ränteutgifter	-61 296	-70 325	-79 178	-84 765	-84 270
Finansiering av räntor och avskrivningar					
- utgiftsområde 09, anslag 04 006 ap 1	20 228	25 317	28 504	30 515	30 337
- avgifter	41 068	45 008	50 674	54 250	53 933
Summa finansiering	61 296	70 325	79 178	84 765	84 270

Tabell 14 Räntekontokredit (tkr)

	2025 Utfall	2026 Prognos	2027 Beräkning
Maximalt utnyttjad räntekontokredit under året	-259 235	-350 000	-350 000
Minsta behållning på räntekontot under året			
Behållning på räntekonto			
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	-166 025	-250 000	-250 000
Beslutad/föreslagen räntekontokredit	350 000	400 000	400 000